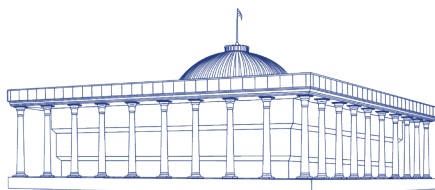




O'zbekiston Ekologik
partiyasi



O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY MAJLISI QONUNCHILIK PALATASI



O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining
Iqlim o'zgarishi oqibatlarini kamaytirish va "yashil" iqtisodiyotga
o'tishni tezlashtirish masalalari bo'yicha komissiyasi

O'zbekiston Ekologik partiyasi fraksiyasi

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" ijtimoiy – iqtisodiy, siyosiy, ilmiy – ommabop jurnal

**“YASHIL IQTISODIYOT VA EKOLOGIK BARQAROR
RIVOJLANISHDA ILG'OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI
SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI”
Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi**

2025-YIL 3-DEKABR

**Republican Scientific–Practical Conference
“CHALLENGES IN DEVELOPING ADVANCED ENGINEERING
SCHOOLS FOR GREEN ECONOMY AND ENVIRONMENTAL
SUSTAINABILITY”**

3 DECEMBER 2025

**Республиканская научно-практическая конференция
«ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕРЕДОВЫХ
ИНЖЕНЕРНЫХ ШКОЛ В РАЗВИТИИ ЗЕЛЁНОЙ
ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ»**

3 ДЕКАБРЯ 2025 ГОДА

10-MAXSUS SON

Toshkent — 2025



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 102 sahifa.
2025-yil, dekabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

OLIY TA'LIMDA EKO-TURIZMNI RIVOJLANTIRISH ORQALI OROLBO'YI HUDUDINING EKOLOGIK BARQARORLIGINI MUSTAHKAMLASH.....	7
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich	
"YASHIL ENERGETIKA" – O'ZBEKISTONNING YASHIL VA SOG'LOM KELAJAGI IQTISODIYOTIMIZNING YANGI DRAYVERI.....	10
Abdushukur Hamzayev	
BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA EKOLOGIK MADANIYATNING AHAMIYATI.....	12
Xodjayeva Mohira Mirzaxmadovna	
QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	15
Muxiddin Kalonov	
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ASOSIDA "YASHIL O'SISHNI" TA'MINLASH: MUOMMO VA YECHIMLAR	19
Makhmudov Nosir Makhmudovich	
YASHIL OBLIGATSIYALAR: IQTISODIY FAOLLIK VA HISOB YURITISHNING DOLZARB MASALALARI	23
Norboy G'anievich Karimov	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA ILG'OR MUHANDISLIK MAKTABLARI VA TEXNOPARKLARNING AHAMIYATINI AKADEMIK TA'LIM JIHATIDAN TAKOMILLASHTIRISH.....	26
Sanjarbek Mirzaliyev Maxamatjon o'g'li	
INDUSTRIYAL SANOAT EHTIYOJLARIGA MOS, INNOVATSIYALAR YARATISHGA QODIR MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA ILG'OR MUHANDISLIK MAKTABLARI VA "YASHIL" IQTISODIYOT INTEGRATSIYASINING STRATEGIK AHAMIYATI.....	28
Sherzod Qurbonov	
YASHIL BUXGALTERIYA VA YASHIL MOLIYANI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK DOLZARBLIGI.....	31
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING IJTIMOY-IQTISODIY TAHLILI	34
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
YASHIL MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR VA ULARNING EKOLOGIK INFRATUZILMA MODERNIZATSIYASIDAGI ROLI.....	37
Tursunkulova Gulchiroy Burxonovna	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ИНКЛЮЗИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ДО 2030 ГОДА.....	40
Алимова Азиза Шерзатовна	
SANOATDA YASHIL ENERGIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MARKETING YONDASHUVLAR.....	46
Abdullaev Elörbek Odiljon o'gli	
MODA SANOATIDA YASHIL MARKETING VA ISTE'MOLCHILARNING EKOLOGIK ONGINI RIVOJLANTIRISH.....	50
Ahmadjonova Rayhona Jasurbek qizi	
YASHIL ERP TIZIMLARINING KORXONALARDA BARQAROR RIVOJLANISH VA MARKETING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	54
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARINI INNOVATSION MENEJMENT ASOSIDA YASHIL MARKETINGDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI QO'LLASH	58
Boltayeva Sitara Mirdjonovna	



HUDUDLARARO IJTIMOY TENGLIKNI TA'MINLASHDA YASHIL MARKETING INSTRUMENTLARINING AHAMIYATI	62
Ibrohimov Baxtrom Bog'dirovich	
OLIY TA'LIMDA YASHIL INNOVATSIYALARNI TARG'IB QILISH ORQALI XORIJIY TALABALAR OQIMINI OSHIRISH	66
Isamuqometov Shukurullo Asotullayovich	
YASHIL INNOVATSIYALAR ASOSIDA AGROMARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH VA MEVA SABZAVOT BOZORIDAGI NARX BARQARORLIGI MODELI	70
Isroilov Abdurashid Abduraxmanovich	
RAQAMLI IQTISODIYOTDA MIJOZLAR BILAN YASHIL RAQAMLI ALOQALARNI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	75
Mirziyodova Gulnozaxon Ayubxon qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI BILIMLARNI BAHOLASH TIZIMLARI VA ULARNING RAQAMLI IQTISODIYOTGA MOSLASHGAN ILG'OR YONDASHUVLARI	78
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
RAQAMLI IQTISODIYOTDA MIJOZLAR BILAN YASHIL RAQAMLI ALOQALARNI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	82
Mirziyodova Gulnozaxon Ayubxon qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY TOLALARDAN FOYDALANISHDA BARQAROR TA'MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH	85
Raximov Furqat Jalolovich	
TIJORAT BANKLARIDA OMONAT HAJMINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING ROLI	89
Raximov Shoxrux Furqatovich	
PAXTA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARINI JORIY ETISH VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	93
Tadjiev Sa'dulla Muhitdinovich	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORLARIDA YASHIL INNOVATSIYALAR ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA MARKETING STRATEGIYASINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	97
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	



EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING IJTIMOIIY- IQTISODIY TAHLILI

Mavlyanov Muzaffar Yusupovich

iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Namangan davlat texnika universiteti
<https://orcid.org/0009-0000-3053-1556>
m.mavlyanov@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda yashirin iqtisodiyotning ekologik barqarorlikka ta'siri ijtimoiy-iqtisodiy nuqtai nazardan tahlil qilindi. Yashirin iqtisodiyot va ekologik barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari, shuningdek, yashirin iqtisodiyotni kamaytirish orqali ekologik barqarorlikni oshirish mexanizmlari tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: yashirin iqtisodiyot, ekologik barqarorlik, ijtimoiy-iqtisodiy tahlil, yashil iqtisodiyot, resurslardan samarali foydalanish, ekologik siyosat, innovatsion yechimlar.

Abstract. This study analyzes the impact of the shadow economy on environmental sustainability from a socio-economic perspective. It examines the interrelation between the shadow economy and environmental sustainability, its socio-economic consequences, as well as mechanisms for enhancing environmental sustainability through the reduction of informal economic activities.

Key words: shadow economy, environmental sustainability, socio-economic analysis, green economy, efficient resource use, environmental policy, innovative solutions.

Аннотация. В данном исследовании проанализировано влияние теневой экономики на экологическую устойчивость с социально-экономической точки зрения. Изучена взаимосвязь между теневой экономикой и экологической устойчивостью, её социально-экономические последствия, а также механизмы повышения экологической устойчивости за счёт сокращения теневой экономической деятельности.

Ключевые слова: теневая экономика, экологическая устойчивость, социально-экономический анализ, зелёная экономика, эффективное использование ресурсов, экологическая политика, инновационные решения.

KIRISH

So'nggi yillarda global miqyosda iqtisodiy va ekologik barqarorlik masalalari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Rivojlanayotgan davlatlar, shu jumladan O'zbekiston, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish bilan birga, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslarni samarali boshqarish muammolari bilan yuzma-yuz kelmoqda. Ekologik barqarorlikni ta'minlash, ya'ni iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik tizimlarni muvozanatlashgan holda rivojlantirish har bir davlatning strategik vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, iqtisodiy faoliyatning bir qismi rasmiy statistik ma'lumotlarda ko'rinmaydigan, "yashirin iqtisodiyot" sifatida ifodalanadigan jarayonlardan iborat bo'lib, u iqtisodiy va ekologik siyosatni samarali amalga oshirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. [1]

Yashirin iqtisodiyot, boshqa nomi bilan informal economy, davlatning moliyaviy va soliq siyosatidan chetda qolgan, rasmiy ro'yxatga olinmagan, lekin iqtisodiy hayotda sezilarli o'rin egallagan faoliyatlarni anglatadi. Bu jarayon nafaqat davlat byudjeti daromadlariga ta'sir ko'rsatadi, balki ekologik loyihalarga sarmoya jalb qilish imkoniyatlarini ham cheklaydi. Shu bois, yashirin iqtisodiyot ekologik barqarorlikni ta'minlashning muhim to'sig'i



hisoblanadi. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik infratuzilma, suv resurslarini boshqarish va qishloq xo'jaligi loyihalarida yashirin iqtisodiyot mavjudligi resurslarning samarali ishlatilishiga va ekologik tashvishlarni kamaytirishga to'sqinlik qiladi.

Yashirin iqtisodiyotning mavjudligi ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham murakkab oqibatlarga olib keladi. Avvalo, rasmiy bozor va yashirin bozor o'rtasidagi tafovutlar ish o'rinlari yaratish, bandlik darajasini oshirish va ijtimoiy ta'minotni ta'minlash masalalarini murakkablashtiradi. [2] Yashirin iqtisodiyot ishtirokchilari odatda soliq to'lamaydi, shu sababli davlatning ekologik dasturlarga ajratadigan mablag'lari kamayadi, bu esa ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi moliyaviy imkoniyatlarni cheklaydi. Shu bilan birga, yashirin iqtisodiyot ko'pincha tabiiy resurslarni noto'g'ri va nazoratsiz ishlatishga olib keladi. Masalan, ruxsatnomasiz qazib olish, noqonuniy baliq ovlash, agrokimyoviy moddalarni me'yoridan ortiq ishlatish va sanoat chiqindilarini rasmiy nazoratsiz utilitatsiya qilish holatlari ekologik muhitga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi¹.

Bundan tashqari, yashirin iqtisodiyotning jamiyatdagi ijtimoiy ta'siri ham sezilarli. U jamiyatda tengsizlikni kuchaytiradi, aholining ba'zi qatlamlarini ijtimoiy himoyadan mahrum qiladi va ekologik bilim hamda ongning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, yashirin iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy tahlili nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki ekologik barqarorlikni ham oshirishda zarurdir.

Shu bilan birga, yashil iqtisodiyot prinsiplari asosida yashirin iqtisodiyotni kamaytirish va resurslarni samarali ishlatish strategiyalari ham taklif etiladi. Yashil transformatsiya jarayonida davlat, biznes va jamiyat hamkorligida yashirin iqtisodiyotni rasmiylashtirish va ekologik barqarorlikni ta'minlashning ilmiy asoslari tahlil qilinadi.

Yashirin iqtisodiyotning ekologik barqarorlikka ta'siri nafaqat moliyaviy oqimlar bilan, balki resurslardan foydalanishning samaradorligi bilan ham bog'liq. [3] Rasmiy iqtisodiyotda barcha jarayonlar soliq, hisob va nazorat mexanizmlari orqali boshqarilsa, yashirin iqtisodiyotda bu jarayonlar nazoratsiz bo'ladi. Masalan, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarida yashirin faoliyatning mavjudligi chiqindilarni noto'g'ri utilitatsiya qilishga, agrotexnik me'yorlardan chetlashishga va tabiiy resurslarning ortiqcha sarf qilinishiga olib keladi. Natijada nafaqat iqtisodiy samaradorlik pasayadi, balki suv, tuproq va havo sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ekologik muammolar yuzaga keladi.

Shuningdek, yashirin iqtisodiyotning ijtimoiy oqibatlari ham sezilarli. U ish bilan band bo'lmagan qatlamlarni yaratadi, rasmiy mehnat bozoridan chetda qolgan ishchi kuchi ustidan nazoratni murakkablashtiradi. Bu esa ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan davlat va xususiy loyihalarga ishchi kuchini jalb qilishni qiyinlashtiradi. Shu bois, yashirin iqtisodiyotni kamaytirish va rasmiy iqtisodiyot bilan integratsiyalashuv ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning ham muhim vositasidir.

Tadqiqot natijalari yashirin iqtisodiyotning ekologik barqarorlik va ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarga ta'sirini tizimli tahlil qilish orqali aniqlangan. Tahlil shuni ko'rsatdiki, yashirin iqtisodiy faoliyat rasmiy nazorat va moliyaviy mexanizmlardan chetda amalga oshirilgani sababli ekologik loyihalarga sarmoya jalb qilish imkoniyatlarini sezilarli darajada kamaytiradi. Shu sababli, resurslardan samarali foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish jarayonlari sustlashadi, chiqindilarni nazoratsiz utilitatsiya qilish, agrotexnik me'yorlardan chetlashish, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarida ekologik xavflarning kuchayishi kuzatiladi. [4]

Shuningdek, yashirin iqtisodiyot ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ham salbiy oqibatlarga olib keladi. U ish bilan bandlikni ta'minlash, ijtimoiy himoyani oshirish va rasmiy mehnat bozorida barqaror ishchi kuchini yaratish jarayonlarini murakkablashtiradi. Shu bilan birga, yashirin iqtisodiyotning mavjudligi davlatning ekologik va moliyaviy dasturlarini amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi, moliyaviy resurslarni kamaytiradi va ekologik loyihalarning samaradorligini pasaytiradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yashirin iqtisodiyotni kamaytirish va rasmiy iqtisodiyot bilan integratsiyalashuv orqali nafaqat ekologik barqarorlikni oshirish, balki ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash mumkin. Raqamli texnologiyalar, monitoring tizimlari, ekologik sertifikatlash va yashil iqtisodiyot loyihalariga moliyaviy rag'batlar yordamida yashirin iqtisodiyotni rasmiylashtirish orqali ekologik resurslardan samarali foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va tabiiy muhitni muhofaza qilish imkoniyati ortadi. [5]

Tadqiqot natijalari shuningdek, yashirin iqtisodiyotning ayrim ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarini innovatsion yechimlar orqali ijobiy natijalarga aylantirish mumkinligini ko'rsatadi. Misol uchun, kichik va o'rta biznes subyektlarini rasmiylashtirish orqali ular ekologik standartlarga rioya qilishi, resurslarni tejash mexanizmlarini qo'llashi va yashil iqtisodiyotga integratsiya qilinishi mumkin. Shu tarzda, yashirin iqtisodiyotning salbiy ta'sirlari kamaytirilib, ekologik va iqtisodiy barqarorlik mustahkamlanadi, ijtimoiy ong rivojlanadi va aholining yashash sharoiti yaxshilanadi.

Natijada, yashirin iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy tahlili ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning samarali boshqarilishi orqali rasmiy iqtisodiyot bilan integratsiya qilinishi, resurslardan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishga erishish imkonini beradi.

1 Schneider, F., & Enste, D. H. Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. Journal of Economic Literature, 2000, Vol. 38, No. 1, pp. 77–114.



Yashirin iqtisodiyot va ekologik barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilishda raqamli texnologiyalar va innovatsion yechimlarning roli katta ahamiyatga ega. [6] Masalan, elektron monitoring tizimlari orqali chiqindilarni kuzatish, ekologik sertifikatlash va resurslardan foydalanishni raqamlashtirish imkoniyatlari yashirin iqtisodiy faoliyatni kamaytirish va ekologik loyihalarga sarmoyalarni oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, yashirin iqtisodiyotning moliyaviy oqimlarini rasmiylashtirish, ekologik kredit va subsidiyalar orqali yashil iqtisodiyot loyihalariga jalb qilish mumkin. Bu jarayon nafaqat ekologik barqarorlikni oshiradi, balki iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi².

Yashirin iqtisodiyotning ekologik loyihalarga salbiy ta'siri bilan bir qatorda, uning ayrim ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari ham innovatsion yechimlar orqali ijobiy natijalarga aylantirilishi mumkin. Masalan, kichik va o'rta biznes subyektlari tomonidan amalga oshirilayotgan yashirin faoliyatni rasmiylashtirish orqali ular ekologik standartlar bo'yicha faoliyat yurita boshlashi va resurslarni tejash mexanizmlarini qo'llashi mumkin. Shu tarzda, yashirin iqtisodiyotning integratsiyasi orqali nafaqat ekologik barqarorlik, balki iqtisodiy barqarorlik ham oshiriladi.

Yashirin iqtisodiyotning salbiy ta'sirini kamaytirish uchun bir nechta ilmiy-iqtisodiy va amaliy choralar tavsiya etiladi. Ularga rasmiylashtirish mexanizmlarini kuchaytirish, ekologik monitoring va raqamlashtirish tizimlarini joriy etish, yashil iqtisodiyot loyihalariga moliyaviy rag'batlarni oshirish, ekologik ta'lim va "yashil tafakkur"ni rivojlantirish kiradi. Shuningdek, yashirin iqtisodiyotni rasmiylashtirish orqali kichik va o'rta biznesning ekologik standartlarga rioya qilishi va resurslarni tejash mexanizmlarini qo'llashi mumkin.

Natijada, yashirin iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy tahlili ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning samarali boshqarilishi orqali rasmiy iqtisodiyot bilan integratsiya qilinishi, ekologik va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga, resurslardan samarali foydalanishga va jamiyatning yashil tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Feige, E. L. The Underground Economies: Tax Evasion and Information Distortion. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
2. Williams, C. C. Informal Employment in Advanced Economies: Implications for Sustainability. London: Routledge, 2014.
3. OECD. Green Growth and the Informal Economy. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018.
4. United Nations Environment Programme (UNEP). Sustainable Development Goals and the Informal Sector. Nairobi: UNEP, 2020.
5. Baxtiyarov, Sh. Yashil iqtisodiyot va ekologik barqaror rivojlanish: ilmiy-tahliliy maqolalar to'plami. Toshkent, 2019.

² Kasimov, B. Ekologik barqaror rivojlanish va moliyaviy innovatsiyalar. Toshkent, 2022.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>



ISBN 978-9910-8407-4-6



9 789910 840746